
Školné by mělo hrát podstatnou úlohu také u nás

Školné by mělo hrát podstatnou úlohu také u nás

"Do jisté míry opět dochází k tomu, že vysokoškoláci studují za dělnické peníze. Lidé s podstatně nižším vzděláním podporují ze svých daní ty, kteří později budou brát několikrát víc."

Praha 6. 4. 2004

/OD NAŠEHO SPOLUPRACOVNÍKA/

K debatě o vysokých školách se během akce Týden neklidu přihlásil i bývalý ministr financí a hlavní analytik Raiffeisenbank Pavel Mertlík, který studentské protesty naopak chválil: "Líbí se mi, že vysokoškoláci spolu s učiteli upozornili na dlouhodobě neřešený problém. Když řekli, že máme zhruba poloviční veřejné výdaje na vysokoškolské vzdělání, než je průměr EU, tak ukázali nejpalčivější stránku problému," vysvětluje muž, který patří k důležitým ekonomickým poradcům vládní ČSSD.

hn: Jsou podle vás reálné požadavky zdvojnásobit státní dotaci vysokým školám? Ministryně Buzková říkala, že nejsou. Myslím, že to reálné je. Záleží na rozhodnutí, kam stát dá těch zhruba 45 procent HDP, které vybere na daních. Dát dotace školám znamená něco vzít jiným zájmovým skupinám. Vzhledem k úloze, kterou výzkum, vývoj a vzdělání mají pro dlouhodobý rozvoj státu, si tak myslím, že je to zcela namístě.

hn: To znamená najít v nejbližší době 20 miliard ve státním rozpočtu...

Z roku na rok by to určitě bylo obtížné, ale dovedu si dobře představit třeba tříletý program posílení rozpočtu VŠ.

hn: Studenti žádali přidat peníze s tím, že školy budou fungovat zhruba jako dosud. Souhlasíte s tím?

V principu je to správné. Ale je třeba, aby byla činnost vysokých škol v mnohem větší míře monitorována veřejností. Už dnes existuje systém akreditací a dostupné jsou akreditační zprávy. Jsme ale daleko od stavu, jaký je třeba v Anglii, kdy si studenti mohou v novinách přečíst nezávislé hodnocení jednotlivých škol a jejich žebříčky. Vysoké školy produkují statky, které mají nejen soukromou, ale také veřejnou povahu, přesto je to obor podnikání jako každý jiný. Hlavním prvkem jejich reformy by proto určitě mělo být zavedení soutěže. Peníze jsou jedna věc, spolu s nimi musí přijít reforma.

hn: Dnes se hovoří o dvou reformách vysokého školství. Jedna vzniká na ministerstvu školství ve spolupráci se školami, tam se hovoří o tom, že stát by měl více dotovat vědu a výzkum. K návrhu jiné reformy, která počítá se školným, se dnes hlásí ODS. Která se vám víc líbí?

Všechny materiály detailně neznám. Každopádně si myslím, že budou potřeba myšlenky z obou materiálů a navíc ani nebudou stačit. Osobně se domnívám, že vedle větších veřejných investic do škol by mělo při financování škol hrát do budoucna podstatnou úlohu školné. Nemá ale být pouhou spoluúčastí studentů, mělo by odrážet cenu, kterou vzdělání má na trhu práce. Cena má být odvozena od toho, kolik jsou zaměstnavatelé ochotni za vzdělání jeho majiteli, absolventu vysoké školy, zaplatit.

My jsme dnes v paradoxní situaci. Do jisté míry se vrací stav, kdy vysokoškoláci studují za dělnické peníze. Lidé s podstatně nižším vzděláním, nižšími příjmy a nižšími dalšími šancemi do budoucna, podporují ze svých daní vzdělání pro určitou vybranou skupinu studentů, kteří později budou brát několikrát víc. Navíc školy vybírají studenty způsobem, který při tom obrovském přetlaku asi není vždycky úplně optimální. Systém není dobrý a řešení je v tom, že se podstatně zvětší nabídka, také se zlepší struktura, kvalita a různorodost vysokoškolského vzdělání.

hn: Na rozjezd takového systému jsou třeba peníze. Našly by se v rozpočtu?

Dovedu si představit, že by se mohl vytvořit nějaký speciální vzdělávací fond. Ale těch možností je celá řada. Existují země jako Spojené státy, kde vysokoškolské vzdělání je v principu soukromé, i když samozřejmě jsou státní nebo městské univerzity. Ovšem ty velké soukromé instituce nefungují jako soukromé, na zisk orientované firmy. Získávají sponzory, mají finanční a pozemková aktiva a podobně. Navíc se ve Spojených státech univerzity předhánějí, aby nejlepším studentům poskytly dobré studijní podmínky včetně finančního zajištění během studia. To lze zařadit i bez nějakých velkých mimořádných výdajů ze státního rozpočtu.

hn: Může být tato myšlenka přijatelná pro sociální demokracii?

Podle ohlasů, které v rámci ČSSD nové myšlenky občas mají, si to dovedu představit obtížně. Ale z hlediska programových cílů, a také zkušeností sociální demokracie, tam podle mě žádná bariéra není. V Anglii provádí podobné reformy labouristická vláda. Pro sociálnědemokratické strany je v oblasti vzdělání skutečně klíčovou věcí dostupnost a tato reforma ji zlepšit.

hn: Když se bude platit, neodradí to studenty z chudších vrstev?

Neodradí, pokud budou dobře nastavené podpůrné finanční systémy. Na straně druhé dnes máme víceméně bezplatné vysokoškolské vzdělání, ale jeho dostupnost je omezena dostupností míst na školách. Výsledkem je, že řada talentovaných lidí, kteří by mohli studovat, tuto možnost nedostane. To je obrovské mrhání národními zdroji.

hn: Zavádět školné nechtěla dosud žádná politická strana. Proč by měly najednou chtít?

Jde přece o to, aby republika byla schopna mnohem více využít přirozený intelektuální potenciál, který ve své mladé generaci má, a tím si vytvořila lepší podmínky pro dlouhodobou konkurenci v globální ekonomické soutěži.

hn: Myslíte, že reformu začne už současná vláda?

Tak rozsáhlá změna je určitě úkolem víc než pro jedno volební období a pro jednu vládu. K reformě jistě nějak dojde, ale třeba za deset let. Během zbylých dvou let této vlády je možné přijmout reformu, kterou připravuje ministerstvo, nebo se o ní aspoň dá vážně diskutovat. Možná by docela stačilo, kdyby se problémy VŠ vzdělání, vědy, výzkumu a vývoje staly podstatným prvkem společenské diskuse, což zatím nebylo. Když se podíváme třeba na téma penzijní reformy, tak před 3 - 4 lety ji v podstatě nikdo kromě odborníků za vážný problém nepovažoval. Dnes sice žádné řešení na stole nemáme, ale vědomí společnosti se značně posunulo.

hn: Studenti prý chtějí sledovat, jak se vláda bude školstvím zabývat. Na co by se měli soustředit? Sami říkají, že chtějí v příštím roce zvýšit rozpočet o pět miliard.

V principu to je správná cesta. Studenti samozřejmě vědí, že u nás věci fungují tak, že když někdo zaduže, tak zpravidla ty peníze dostane. Těžko předem říct, zda to bude uspokojeno, ale když budou mlčet, tak nedostanou nic. To je jasné.
Petr Holub